

Tarp cinizmo ir ilgesio

SIGITO PARULSKIO PARADOKSAI

ĮVADAS

Naujojoje lietuvių literatūroje stebimas kol kas amorfiškas ir dar nesusistemintas procesas – savojo Aš refleksijos suintensyvėjimas, siekis atspindėti kintančias asmens tapatumo formas. Per pasirinktus individo tapatumo sampratos aspektus (pvz., tautinį, postmodernųjį) literatūra pajėgi atskleisti pamatinės visuomenės vertybes ar jų krizę, ideologijų įtaką žmogaus savimonei ir pasaulėžiūrai. Rašytojas, įkūnydamas tapatumo problematiką kūrinyje, perteikia ne tik asmeninį požiūrį, bet ir užkoduoja universalią, atpažįstamą informaciją. Kiekviena kūrėjų karta savo kūrybiniame palikime išpaudžia specifinius, būtent tą kartą identifikuojančius požymius. Kalbėjimas apie šiuolaikinę literatūrą sunkiai atsiejamas nuo postmodernizmo termino. Postmodernizmas apima daugybę vidinių prieštaravimų, iš kurių šiam darbui aktualiausia *subjekto decentracijos problema, tapatumo fragmentiškumas ir naujas praeities bei istoriškumo permąstymas*.

Sigito Parulskio kūryba pasirodė problemiškas tyrimų laukas, atveriantis įdomią asmens tapatybės raišką. Šiame darbe susikoncentruosime į tapatumo sampratos variantus ir jų transformacijas, Parulskio nuolat pabrėžiamą „horizontalės“ ir „vertikalės“, fizinio ir metafizinio lygmenų sąveiką. Autorius skirtingomis

saviraiškos formomis – poezija, dramomis, eseistika, romanu – grindžia savojo tapatumo ieškojimų kelią.

Čia aptarsime Sigito Parulskio poezijos knygas („Iš ilgesio visa tai“, „Mirusiųjų“, „Mortui sepulti sint“, „Marmurinis šuo“), esė rinktinę „Nuogi drabužiai“ ir romaną „Trys sekundės dangaus“. Nenagrinėsime dramų, kadangi jos buvo kurtos aktyviai bendradarbiaujant su būsimų spektaklių režisieriais ir aktoriais, tad jų tekstai yra ne vieno, o daugelio autorių kūrybinis rezultatas.

Šiame darbe siekiama atskleisti sąsajas su istoriniais, filosofiniais, kultūriniais diskursais. Pirmojoje darbo dalyje analizuojami žmogaus tapatumo kontūrai pažvelgus į juos pro psichologinę, filosofinę, sociologinę, istorinę, kultūrinę prizmę. Antrojoje dalyje nagrinėjama Parulskio „tarpo filosofija“. Mėginama susitelkti į dominuojančių binarinių opozicijų (vertikalės – horizontalės) dialektiką kaip į tapatinimosi vyksmą įreminančius polius. Išskiriamos pamatinės tarpo izotopijos: tarpas kaip tuštuma, kaip tuščiaviduriškumas, kaip egzistencinis vakuumas. Romanas „Trys sekundės dangaus“ atveria tokias tapatumo tyrinėjimo galimybes: 1) ieškoti sąsajų tarp asmens tapatumo, tarpo, bjaurumo estetikos ir Julios Kristevos objekto teorijos, 2) aptarti postmodernistinį identifikavimosi variantų pobūdį.

ASMENS TAPATUMO SAMPRATA

Identiteto, asmens tapatumo sąvokos sutinkamos įvairiuose kontekstuose: vieni autoriai jas vartoja kaip sinonimus, kiti įžvelgia reikšmių skirtumus. Psichologijos, sociologijos, filosofijos, istorijos, kultūrologijos ir kitokie diskursai taip pat atskleidžia tapatumo sampratos įvairovę, akcentuoja skirtingus tapatumo problemos nagrinėjimo rakursus. Skirtinguose diskursuose tapatumas tampa populiariu, suprantamu, bet – paradoksas – neapibrėžiamu terminu. Kitaip tariant, psichologija ar filosofija, modernizmas ar postmodernizmas geba nusakyti tik jų sferai aktualią tapatumo reikšmės dalį. Šioje darbo dalyje aptarsime identiteto bei tapatumo definicijų vartosenos galimybes, išryškindami esminius tų sąvokų reikšmės komponentus.

Literatūroje anglų kalba identitetas yra įvairiaprasmė sąvoka, bet problema sukonkretinama importavus šį terminą į lietuvių kalbą. Lietuvoje ši sąvoka vartojama tiesiogiai arba verčiama kaip tapatumas. Psichologo V. Legkausko teigimu, identiteto sąvoką atitiktų trys lietuviškos definicijos: tapatumas, savivoka ir savimonė, nes kiekvienoje iš jų įžvelgiami skirtingi reikšmių niuansai. Kaip matome, pačiai identiteto sąvokai reikia atsakymo į klausimą „kas aš esu“, taigi ir ji susiduria su savotiška identiteto krize (30, p.63). Šiame darbe vartosime lietuviškąją sąvoką „tapatumas“ nesusiaurindami angliškajai identiteto sąvokai priskiriamo reikšmių diapazono.

Identiteto sąvoką psichologijoje pirmą kartą pavartojo S. Freudas. Identitetas apibrėžiamas kaip subjektyvus savęs kaip individo, derinančio įvairius socialinius vaidmenis, supratimas. Asmens tapatumas nusako žmogaus vientisumą, Aš vaizdo vienybę, jis susijęs su individo vidiniu poreikiu išlikti pačiu savimi. Tapatumo pagrindą sudaro asmenybės prisiimti

tam tikri socialiniai vaidmenys (11, p.53). Psichologinis požiūris akcentuoja tai, kad asmens identitetas yra ne baigtinis, o kintantis dalykas, procesualumas, o ne statika, pabrėžiamos identiteto sąsajos su dinamiška įvairių vaidmenų kaita, vertybių pervertinimo būtinybe, aplinkos veiksnių įtaka.

Sociologijos kontekste asmens tapatumo sampratą praplečia ir aktualizuoja anglų sociologas Anthony Giddensas knygoje „Modernybė ir asmens tapatumas“. Asmens tapatumo sklaida tiriama besikeičiančio – modernaus – pasaulio terpėje. Modernumu autorius vadina visą potradicinę tvarką ir tapatina ją su industrializuotu pasauliu. Ir nors knygoje nerasime prieštaringos postmodernizmo sąvokos, tačiau į Giddenso vartojamą modernybės traktuotę galima sutalpinti visas potradicines sistemas ir epistemas.

Asmens tapatumas potradicinės modernybės tvarkos ir naujų medijuoto patyrimo formų sąlygomis tampa refleksyviai organizuojamu siekiu (19, p.14), nes besikeičiantis pasaulis kviečia naujai savivokai ir saviįprasminimui. Giddensas, svarstydamas apie asmens tapatumą, teigia, kad Aš yra gana amorfiškas reiškinys. Tapatumas yra tai, „ką“ individas įsisa-monina įgydamas „savimonę“ (19, p.73). Tapatumas atskleidžiamas kaip kintantis, kuriančiojo pastangų reikalaujantis reiškinys: „tapatumas nėra savaiminis individo veiklos sistemos testinumo rezultatas, bet tai, ką reikia rutiniškai *kurti ir palaikyti* refleksyvioje individo veikloje“ (19, p.73, paryškinta – V.T.).

Prancūzų filosofas P. Ricoeuras skiria du fundamentalius Vakarų kultūros istorijoje žinomus tapatumo tipus – *būsimo* (idem) ir *tapusmo* (ipse) tapatumą. *Būsimo* tapatumo tipas siejamas su „tradicionalistine“ visuomene ir kultūra (34, p.4). Tradicionalistinė kultūra įkūnija tokį buvimo būdą, kuris grindžiamas nereflektuojama būties ir mąstymo tapatybe. Tokios kultūros žmo-

gus pirmiausia save suvokia „amžinybės požūriu“. Būsimo tapatumas orientuotas į nekintamumo substanciją – amžinybę ir nėra reflektuojamas, todėl galėtų būti vadinamas statiškuoju tapatumu. *Tapsmo* tapatumo kontūrai ima ryškėti Naujaisiais amžiais ir pagrįstai gali būti laikomi modernybės produktu. Modernybės sąlygomis žmogaus ir būties santykis tampa refleksinis, nes naujas asmens tapatumo tipas imamas grįsti sąmone ir savimone. Tapsmo tapatumas nėra duotybė, jis turi būti vis iš naujo įgyjamas ir iškovojuamas (34, p.5).

Galima teigti, kad Giddensas, pabrėždamas, jog asmens tapatumas nėra skiriamasis individo bruožas ar netgi jo turimų bruožų rinkinys, o tapatumo prielaida, vis dar reflektyviai interpretuojamas tęstinumas laike ir erdvėje (19, p.74), taip pat kalba apie tapsmo tapatumą. Ir filosofinė Ricoeuro, ir sociologinė Giddenso pozicija pabrėžia moderniojo tapatumo ypatybę – tapsmą, gebėjimą ir būtinumą dinamiškai kisti prisitaikius prie permainingų istorijos, kultūros paradigmu. Asmens tapatumo Giddensas siūlo ieškoti ne elgesyje ar – nors ir kaip tai būtų svarbu – kitų reakcijose, bet sugebėjime *tęsti konkretų naratyvą*. Kadangi individo biografija, jeigu jis turi reguliariai bendrauti su kitais kasdiniame gyvenime, negali būti visiškai pramanyta, ji privalo nuolatos integruoti išorės pasaulyje vykstančius įvykius ir surikiuoti juos į tęstinę savo „istoriją“ (19, p.76). Istorijos arba konkretaus naratyvo kūrimo būtinumą suponuoja dialogiškumo sieki, nes bet kokia istorija, tekstas, diskursas esti intencionalus, nukreiptas į kitą, skirtas kitam, ne tik sau pačiam.

Filosofinį pritarimo atbalsį tokiai nuomonei rasime amerikiečių filosofo Charles'io Taylora veikale „Autentiškumo etika“. Visuotiniu žmogaus gyvenimo bruožu Tayloras laiko dialoginį gyvenimo pobūdį. Tapatumą, filosofo teigimu, mes visuomet apsibrėžiame dalyvaudami dialoge, o kartais kovodami su tomis tapatybėmis, kurias mums nori atpažinti kiti (41, p.51). Kadangi dalyvavimas dialoge yra tam tikra kūryba, o kūryba visada sietina su procesualumu, tai dialogo erdvė apibrėžtina ir kaip identiteto tapsmo, raiškos erdvė. Psichologinę

tapatumo sampratą Tayloras papildė filosofinėmis kategorijomis. Jis stengiasi įrodyti, kad asmens tapatumo suvokimas neatskiriamas nuo tam tikrų vertybinių horizontų egzistavimo ir kad asmenybe individą padaro ne jo psichologiniai, bet moraliniai sugebėjimai, t.y. santykis su gėriu ir blogiu (41, p.12).

Todėl tapatumo negalima apibrėžti tyrinėjant jį izoliuotai, atsietai: „savo tapatybę aš galiu apsibrėžti tik ką nors reiškiančių dalykų kontekste. Nustumti šalin istoriją, gamtą, visuomenę, solidarumo reikalavimus, viską, išskyrus savo asmenį, tolygu nušluoti visa, kas pretenduoja į reikšmingumą“ (41, p.57). Tapatumo pažinimo, suvokimo procesas panašus į judėjimą koncentriniais apskritimais. Priartėjimas prie pačios tapatumo šerdies įmanomas tik susipažinus su dalykais, kuriuose /kurių dėka/ per kuriuos formuojasi ir kuriasi tapatumo visuma. Tapatumas, Taylora teigimu, yra tai, „kas“ mes esame, „iš kur mes ateiname“; jis yra kontekstas, kuriame mūsų skonis, troškimai, pažiūros ir aspiracijos įgyja prasmę (41, p.52), todėl tapatumas tampa tam tikru įvertinimo, prasmės matu.

Kalbėjimui apie tapatumą galima pritaikyti metaforą apie filmavimo kamerą: kamera gali filmuoti bet ką, išskyrus save pačią (42, p.13). Taigi tapatumo neįmanoma suprasti paties savaime – šiam supratimui yra būtinas kontekstas, o kartu tapatumas gali būti kontekstu kitų reiškinų tyrinėjimui. Toks tapatumo kontekstualumas yra fundamentali prielaida, leidžianti S.Parulskio kūryboje išskirti vienus ar kitus tapatumo bruožus išgilinus į vyraujančias temas, motyvų, įvaizdžių semantines grupes. Tarpo izotopijų įvairovė, įtampa tarp vertikalės ir horizontalės padeda apčiuopti identifikacijos proceso ypatumus.

TAPATUMO SAMPRATOS KITIMAS. POSTMODERNUSIS AŠ

Tradicionalistinio bei moderniojo tapatumo reflektavimas dabarties kontekste, jų supriešinimas vienas kitam atrodo nesudėtingas procesas, kai imamės post-

moderniojo tapatumo apibrėžties. Dar nesusitarta, ar gyvename vis dar postmoderniame, ar jau post postmoderniame pasaulyje, todėl įvairių tyrinėtojų bandymus sutalpinti įvairialypį Aš suvokimą į vienintelio teisingo apibrėžimo rėmus vertinsime kaip atsakymų į klausimą „kas yra postmodernus tapatumas“ ieškojimą, o ne galutinį atsakymą.

XX amžiuje kultūrinį gyvenimą įtakojo dvi pagrindinės Aš išraiškos. Iš XIX amžiaus paveldėtas romantiškasis požiūris į Aš, kuris kiekvieną asmenį charakterizuoja per aistrą, sielą, kūrybiškumą, moralę. Toks požiūris, K.J.Gergeno manymu, žlugo XX amžiaus pradžioje, kai iškilo modernizmas. Modernistams savęs apibrėžimas glūdi mūsų gebėjime samprotauti: mūsų įsitikinimuose, nuomonėse, sąmoningose intencijose (25, p.6). Tačiau ir romantiškąjį, ir modernistinį savęs paties suvokimą keičia postmodernioji perspektyva.

Tol, kol ši perspektyva dar nebuvo iškilusi, Vakarų kultūroje jau buvo galima išskirti esminius asmens tapatumo traktuotės ypatumus. Tačiau Vakarų tapatumo logika sulaukia ją dekonstruoti siekiančių teorijų. Jacques'o Derrida dekonstruktyvistinė analizė nesiekia sugriauti Vakarų metafizikos tradicijos, kad vietoj jos įkurdintų kitą tradiciją, išpaustą į tuos pačius rėmus. Kaip pavyzdį imkime binarinių opozicijų hierarchija grindžiamą tapatumo logiką, kuri dominuoja Vakarų tradicijoje. Derrida tikslas – ne suardyti tapatumo logikos karkasą tik tam, kad įdiegtų kitą tos pačios rūšies logiką buvusiosios vietoje, o sugriauti patį tapatumo supratimą ir hierarchiją (42, p.7–8).

Derrida dekonstrukcija remiasi oponavimu trimis tezėms, apibrėžiančioms tradicinę tapatumo sampratą. Pirmoji teigia, kad *asmuo yra supratimo centras*.

Vakarų kultūrai subjektas yra tai, kas yra supratimo centre, tai fiksuotas pradžios taškas, ideologinės veiklos kūriny (42, p.14). Tuo tarpu Derrida įsitikinimu, asmenys yra decentruoti; subjekto vaizdas esti atviras, neapibrėžtas, o savęs suvokimas yra netiesioginis.

Antrąją tezę *asmuo apibrėžiamas kaip integralus pasaulis ir savita visuma*. Dekonstruodamas metafiziką, kuri reikalauja „centro“ bei „pabaigos ir pradžios taško“, Derrida kuria proceso, kuriame nėra nei pradžios, nei pabaigos, vaizdą (42, p.15). Vakarų pasaulėžiūra pateikia integruoto Aš koncepciją, o Derrida iškelia alternatyvųjį Aš, sudarytą iš daugelio dimensijų, Aš, kuriame nėra centro ir hierarchiško sujungimo į visumą (42, p.15).

Asmuo yra apibrėžta esybė, supriešinta kitoms esybėms, – konstatuoja trečioji tezė. Vakarų tapatumo logika yra *arba – arba* logika. O Derrida papildymo logika* yra *ir – ir* logika. Vakarų asmenybės koncepcija formuojama tapatumo logikos arba – arba pagrindu ir apie vieną esybę kalba kaip apie priešingą kitoms esybėms, taigi iškelia kontrastingą opoziciją, kurioje abipusis kitų-savyje ir savęs-kituose atpažinimas yra esminis. Tuo tarpu Derrida subjektas negali būti atskirtas nuo daugialypių Kitų, kurie yra jo paties esmė (42, p.16).

Fragmentiškumas, vieno atskaitos taško nebuvimas, daugiakryptiškumas ir įvairialypumas suponuoja į jokias baigtines definicijas netelpančią asmens tapatumo sampratą. Tad tenka pripažinti, kad postmoderniame pasaulyje nėra individualios prasmės, kuriai kas nors liktų ištikimas ir atsidavęs. Bet kuriam asmeniui tapatumas, K.J.Gergeno įsitikinimu, yra nuolat išskylantis, re-formuojamas ir iš naujo nukreipiamas. Tokiu atveju klausimas „kas aš esu“ yra laikinų galimybių perpildytas

* Derrida papildymo logika („logic of the supplement“) teigia, kad, pavyzdžiui, buvimas visada savyje talpina nebuvimą. Buvimas ir nebuvimas nėra priešingi vienas kitam. Nėra taip, kad esti tik buvimas arba tik nebuvimas; nebuvimas giliai prasiskverbia į buvimą (12, texts). Kitaip tariant, Derrida manymu, visada yra ir A, ir ne-A tuo pačiu metu.

pasaulis (18, p.139). Postmoderniojo Aš pavidalus apibrėžia jų neapibrėžiamumas. Kaip pažymi Z.Baumanas, „postmoderniojo pasaulio žmogui pačiam lemta keisti ir kurti savąjį tapatumą ir sykiu už tai prisiimti atsakomybę“ (10, p.203). Tik skirtingai nuo modernizmui būdingo subjekto vertinimo, postmodernusis požiūris nurodo daugiakrypčio, chaotiško tapsmo galimybę. Asmens tapatumo dinamika nebepriklauso nuo priešasties–pasekmės dėsnių logikos, subjekto decentracija vyksta amorfiškai ir neprognozuojamai.

S.PARULSKIO KŪRYBA KAIP BUVIMAS TARP

TAPATUMO IEŠKOJIMAI TARP BINARINIŲ OPOZICIJŲ

Ar prasminga ir ar įmanoma kalbėti apie binarines opozicijas (horizontalę ir vertikale, sakralumą ir chtoniškumą) postmodernizmo paraštėse? Sigitos Parulskio kūryboje esantys postmoderniajai literatūrai būdingi bruožai neleidžia jo vadinti grynuoju postmodernistu. Postmodernistinės orientacijos mąstytojai deklaruoja skepticizmą daugiau nei tūkstančius metų vyravusioms binarinėms opozicijoms (pasaulis ir idėja, subjektas ir objektas, sacrum ir profanum, tiesa ir fikcija, grožis ir bjaurumas), ima taikyti naujus, neklasikinius požiūrius ir estetinius kriterijus, teigia Rytų ir Vakarų estetikos idėjas tyrinėjantis A.Andrijauskas (11, p.150). Bet būtų sunku nepastebėti, kad horizontalės ir vertikalės konflikto arba dialogo fone (kartais akivaizdžiam, kartais vos išvelgiamame) išsirutulioja bene visos pagrindinės Parulskio tekstų temos. Rašytojas atsisako ne pačių binarinių opozicijų, bet tradicinio, įprastinio jų traktavimo (pavyzdžiui, romane „Trys sekundės dangaus“ grubiai, necenzūrinei leksikai suteikiamas „egzistencinės lingvistikos“ svoris).

Galbūt tai reiškia, kad postmodernizmo žygis prieš vertybių hierarchiją dažniausiai tėra tik vertybių piramidės apvertimas – apačia įsitaiso viršuje, sakralumą pakeičia „naujasis sakralumas, t.y. chtoniškumas ir profaniškumas, tvarką pavaduoja chaosas, logosą – erosą“ ir panašiai? (40, p.72). Nemaža dalis postmodernaus meno apraiškų liudytų būtent tai. Tačiau naujų konotacijų suteikimas vertybėms ar įprastinėms binarinėms opozicijoms (tai sąmoningai ar nesąmoningai ir daro Parulskis) negali būti vienareikšmiškai sutapatintas su vertybių destabilizavimu. Pabrėžtinai vengiant bet kokios patetikos ir egzaltacijos, Parulskio kūryboje prabylama apie skausmingus svyravimus tarp esminių gyvenimo kategorijų.

Remdamiesi V.Rubavičiaus prielaida, jog menininko kūryba yra tapati savikūros aktui (35, p.142), galime teigti, kad kurdamas individualizuotas binarinių opozicijų prasmes, kūrinio subjektas šioje kūryboje palieka savo tapatumo kūrimo pėdsaką. Tokio tapatumo pėdsakai atrandami ne kuriame nors viename poliuje, bet svyravime tarp skirtingų polių, nuolatiniame manevravime tarp žmogaus būti įreminančių dichotomijų. Visa Parulskio kūryba atspindi nerimastingą buvimą TARP egzistencinį svorį įgaunančių binarinių opozicijų konfrontacijos arba koegzistencijos. Tarpas ir jungia, ir skiria opozicijas ir priešingybes, tarpe atsiranda ir cirkuliuoja prasmė arba beprasmybės pojūtis. Kadangi, postmodernistų supratimu, centras neegzistuoja, tad nė vienas iš binarinės opozicijos polių nėra ašis, aplink kurią formuotūsi tapatumas. Kintančio tapatumo turinys glūdi subjekto reflektuojamoje binarinių opozicijų sąveikoje.

HORIZONTALĖS IR VERTIKALĖS DIALEKTIKA

Horizontalės ir vertikalės įvaizdžių bei prasmų aktualumas persmelkia Parulskio kūrybos visumą, bet tik eseistikos rinkinyje „Nuogi drabužiai“ šių opozi-

cijų susikryžiuojimas įgyja dramatiško egzistencialumo bruožų, horizontalė ir vertikalė tampa esminėmis žmogaus gyvenimo trajektorijomis.

Kokias prasmes apima horizontalės ir vertikalės terminai Parulskio kūrinuose? Nuolatinis rašytojo grįžimas prie horizontalės – vertikalės temos įvairiomis kūrybos formomis atveria šią temą nesibaigiančių interpretacijų skalei. Aptariamą binarinių opozicijų porą galime vadinti daugelį kitų priešybių apimančiu duetu.

Jau pirmykščių bendruomenių žmogui, kurį religijotyrininkas Mircea Eliade vadiną *homo religiosus*, vertikalės samprata buvo prieinama per pasaulio sandaros stebėjimą. Religijotyrininko teigimu, paprasčiausio dangaus skliauto stebėjimo užtenka tam, kad žmogus patirtų religinių išgyvenimą. Kadangi dangus apsirėškia kaip bekraštis, transcendentiškas, todėl „aukštis“ savaimingai tampa dievybės požymiu. Žmogui nepasiekiamos viršutinės sferos, žvaigždžių sritys įgyja transcendentiško, absoliučios realybės, amžinybės reikšmę (16, p.82). Vertikalė siejama su tuo, kas yra virš žmogiškojo pažinimo, pajutimo ribų. Tokiu atveju horizontalė kaip opozicija vertikalėi asocijuojasi su laikinumumu, kintamumu. Tačiau nereiktų vertikalę vertinti kaip pozityvų, o horizontalę – kaip negatyvų pasaulio polių. Harmonija įmanoma tik priešybių vienovėje.

Viename interviu Parulskis pripažįsta visa apimančią vertikalės ir horizontalės santykio būtinybę:

(...) iš tikrųjų be kosminės iliuzijos žmogus, visa kultūra pasidaro beprasme. Jeigu nėra vertikalės, o tik vien horizontalė, plokštuma, linijinis mąstymas ir vartojimas – nuo tokios beprasmybės gali išprotėti arba nusižudyti. Viskas šiame pasaulyje remiasi didžiosiomis iliuzijomis. (43, p.6)

Šiame prisipažinime nuskamba postmodernistinės pasaulio pajautos gaidelė (horizontalė ir vertikalė traktuojamos kaip „didžiosios iliuzijos“), tačiau, suvokdamas

šią pasitikėjimo didžiaisiais pasakojimais bei opozicijomis krizę, Parulskis vis dėlto suteikia binarinėms opozicijoms orientyro (nors ir iliuzinio) funkciją beprasmiškame pasaulyje.

Kokias prasmes Parulskis sudeda į horizontalės ir vertikalės santykį? Vertikalumo simboliai dažniausiai išnyra rašytojui kalbant apie religijos, tikėjimo, sakralumo pajautų teigimą ar atvirkščiai – nuneigimą. Pabrėžiama abipusė vertikalės ir horizontalės priklausomybė: „neįmanoma gyventi įsikibus tik vertikalės, nes jeigu taip, tai krikščionių simbolis būtų kuolas ir ant jo pamautas Kristus“ (3, p.215). Tokiais radikaliai patetikos atsisakančiais vaizdiniais siekiama akcentuoti horizontalės būtinybę žmogaus būčiai. Gal todėl pastabus pasakotojo žvilgsnis nuolat meliai tyrinėja buitines, fiziologijos, kūniškumo horizontaliuosius paviršius, o pro ironijos ar cinizmo kaukes stebi ontologinius, egzistencinius atsivėrimus.

Bet klystume teigdami, kad horizontalės dimensijai atitenka visos pasakotojo simpatijos. Horizontalė nėra savitikslių, ji „Nuoguose drabužiuose“ iškyla kaip pasakotojo būties neišvengiamybė, pagrindas, į kurį atsirėmęs gali ilgėtis vertikalės. Visko, kas susiję su vertikale, subuitinimas tereiškia transcendencijos, „tikrosios esaties“, kaip pasakytų Steineris, baime, nesugebėjimą nei racionaliai, nei empiriškai pažinti, nes „kiekvieno religinio potyrio pagrinde aptiktume *mysterium tremendum*, siaubą keliantį slėpinį“ (16, p.8).

Esė „Iš vėjo dienoraščio“ matome pasakotojo susitikimą su neįmanomybe pažinti ir neįmanomybe nuneigti Dievą (kurį galime vadinti vertikalės priešastimi, alfa ir omega):

Dievas yra skausminga banalybė, bet taip malonu ja mėgautis, samprotauti apie Dievą kaip apie nuolatos spaudžiančius amžinybės batus, ne neigti ir ne atmesti jo, bet prižeminti, suvulgarinti peržengiant bet kokias padarumo ribas, dar daugiau – išgrūsti jį net už autoiro-

nijos, savikritikos ribų, o paskui, atsirėmus į egzistencinį vakuumą, krūptelėti visu gyvenimu, prisipažinti pralaimėjus... (3, p.179)

Tai ne maištininko, ne neigėjo pozicija. Dievas pripažįstamas, tačiau bandoma jo dieviškumą „prižeminti“ – iš vertikalės nukelti į horizontalę.

Priešingas procesas vyksta, kai kasdienybės ir buities parametrai pakylėjami į sakralumo matmenį. Štai, pavyzdžiui, santechnikas (esė „Belaukiant santechniko“) pasakotojo mintyse pakylėjamas į dvasininkų, kunigų, apsilankančių mūsų skurdžiuose kasdienybės rūmuose, sferą. Tarp santechnikų ir kunigų, Parulskio manymu, esti daug panašumų:

(...) ką nors dirbdami visuomet savo veiklą ritualizuoja, savo portatiliuose, t.y. nešiojimuose altoriuose, visuomet turi kokį nors neaiškios spalvos „tabernakulį“, iš kurio, kaip ir iš burnos, sklinda kasdienių „sakramentų“ kvapas – juk ir kunigai nori nenori privalo kasdien išgerinėti. (3, p.90)

Ką sako toks tradicinių vertikalės ir horizontalės prasmų sumainymas vietomis apie šių prasmų sukeitimą – pasakotoją / autorių (kartais atrodo, kad eseistikoje nėra nei tikro autoriaus, nei tikro pasakotojo, o koegzistuoja abu, neatskiriama)? Išskirkime tris etapus. Pirmiausia, tai rodo tam tikrą pasakotojo / autoriaus priklausomybę: priklausymą Vakarų kultūrai, kuriai būdingas mąstymas binarinėmis opozicijomis, o dar konkrečiau – krikščioniškajai Vakarų kultūrai. Nes čia vertikalės ir horizontalės susikirtimas atitinka pagrindinį krikščionybės simbolį – kryžių (tiesa, kryžius gali būti suvoktas plačiau, ne tik kaip krikščionybės simbolis, tačiau parulskiškoji horizontalės ir vertikalės traktuotė remiasi būtent krikščioniškąja pasaulėžiūra).

Antrasis etapas pradžioje gali atrodyti panašus į siekį išsiveržti iš tradicijų, kultūros, religijos rėmų. Tačiau yra ne visai taip: veržiamasi iš turinio, o ne iš formos (krikščionybės). Pateikiama nauja

turinio refleksija, Parulskio atveju – bandoma sukeisti semantinius binarinių opozicijų niuansus. Įvyksta savotiška dekonstrukcija.

Tačiau šis dekonstravimas dar nėra proceso pabaiga. Trečiasis etapas yra suvokimas, kurį pasakotojas perteikia H.G.Gadamerio žodžiais, kad reiktų tiesti tiltą tarp idealybės ir tikrovės, tarp vertikalės ir horizontalės, konstruoti, o ne dekonstruoti pasaulį. Tačiau dar aštresnė pajauta, kad kažkas ne taip:

(...) užuot tiesęs tiltą per prarają tarp idealybės ir tikrovės, t.y. užuot kūręs grožį, sėdžiu ir įsivaizduoju santechniką. Ir dar nevykusiai lyginu jo veiklą su kunigo misija. Skurdas. (3, p.91)

Nevykęs bandymas bent mąstymo ir vaizduotės procesais sujungti priešingus krantus drauge panašėja į nesėkmę atrasti harmoningą savivaizdį.

Tapatumas neranda atspirties nė viename iš priešingų polių, tapatybės ieškojimais vyksta dialoge tarp būties opozicijų:

(...) nėra tokio dalyko kaip vidinė, monologiškai suprasta savikūra. Jei atrandu savo tapatybę, tai nereiškia, kad aš ją susikuriu užsidaręs savyje; savo tapatybę aš „išsideru“ pusiau atviroje, pusiau vidinėje diskusijoje su kitais. (41, p.61–62)

Parulskio eseistikos subjekto savikūra taip pat vyksta maištingame dialoge su kultūros, religijos, istorijos kategorijomis. Naujų žaidimo taisyklių kūrimas (žaidimu čia galime vadinti patį buvimo pasaulyje būdą) formuoja patį kūrėją.

Tokį žaidimą J.Baranova filosofinės etikos kontekste interpretuoja kaip *metafizinį* eksperimentą su savimi; kaip bandymą suvokti žmogaus buvimo pasaulyje prasmę ir jo egzistencinės patirties ribas (8, p.363). Tyrinėdama „*metafizinę* gelmę“ S.Parulskio dramose, postmodernios dramaturgijos ypatybes išvelgia N.Šatkauskienė (39, p.132). Metafizika šio darbo kontekste galėtų būti traktuotina kaip semantinis vertikalės sinonimas, nes metafizika yra tai, kas „pranoksta patyrimą ir daiktinės tikrovės ribas, kadangi tyrinėja antjautimą

tikrovę“ (23, p.27). Tačiau gelmeniškuosius metafizikos lygmenis Parulskis atsveria „fizikos“, t.y. visko, kas gali būti objektyviai, racionaliai paaiškinama, pačiupinėjama, klodu, arba bando paaiškinti metafiziką fizikos dėsniais.

Parulskio baimė (dažnai paties autoriaus reflektuojama „Nuoguose drabužiuose“) būti banaliu ir tradicišku atsispindi ir esė „Kvapas“. Svarstydamas apie kvapų įvairovę bei jų keliamas asociacijas, pasakotojas neranda vieno, visus vainikuojančio kvapo ir nesugeba išodinti, nusakyti kūno receptorius pranokstančios patirties – metafizikos kvapo. Lieka tik spėti, kad galbūt „metafizika nepakenčiamai dvokia, ir mes su ja prasilenkiamo, tikėdamiesi prancūziškų kvepalų banalybės“ (3, p.204).

Šiuo aspektu Parulskio požiūris artimas dažnai jo cituojamam lenkų rašytojui W.Gombrowiczui, kuris savo „Dienoraštyje“ rašo:

Mano metafizika egzistuoja tam, kad riedėtų į kūną...be paliovos...beveik be atokvėpio... (...) Pasakysiu, kad didžiausias mano, kaip menininko, pasididžiavimas yra anaipol ne buvimas Dvasios karalystėje, o kaip tik tai, kad, nepaisant visko, nenutraukiau ryšių su kūnu; ir labiau įsivaizdinu tu, kad esu aistringas, o ne kad pažįstu Dvasią; ir mano aistringumas, nuodėmingumas, tamsumas man vertingesnis už mano šviesumą. (20, p.143–144)

Gombrowicziaus žodžiuose slypi netiesioginis atsakymas, kodėl menininkus taip traukia kūniškasis pradai. Kūniškumo amplitudei priskiriami dėmenys (aistringumas, nuodėmingumas, tamsumas), kontrastuodami su metafiziniais potyriais, mene kuria dinamišką įtampą ir įtaigą. Kurio nors vieno poliaus dominavimas neturėtų tokios varomosios jėgos.

„TARPO FILOSOFIJOS“ KONTŪRAI

Sigito Parulskio tekstai (nuo pirmųjų iki pačių naujausiųjų) aprėpia savitą tarpo sampratą ir izotopijų įvairovę. Peržvelgdami visą jo kūrybą, pastebėsime iš

pirmo žvilgsnio tik atsitiktinius, į bendrą visumą nesusidėstančius tarpo įvaizdžius, tarp kurių tarytum nėra nuoseklių reikšmės jungčių. Tačiau tai būtų klaidingas įspūdis, nes kiekvienas šio rašytojo kūrinys pasižymi vis labiau išplėstu tarpo sąvokos semantiniu lauku. Tokį procesą geriausiai apibūdina muzikinis terminas „crescendo“ (itališkai reiškiantis „augant“), šiame kontekste traktuojamas kaip laipsniškas tarpo variantų gausėjimas, šios temos stiprėjimas Parulskio kūrybos temų polifonijoje.

Rašytojas primena mandalos kūrėją, kuris smiltelė po smiltelės kuria piešinio kompoziciją. Kaip mandalą sudarantys simboliniai elementai pilnutinę reikšmę atskleidžia tik žvelgiant į piešinio visumą, taip ir po Parulskio kūriniją išbarstyti pamąstymai apie tarpus atsiveria naujai žvelgiant į juos iš perspektyvos. Tada paaiškėja, jog atskirų tarpo filosofijos segmentų sumos prasmė didesnė nei pavienių tarpo motyvų prasmės.

Sąvoka „tarpo filosofija“ šiame darbe pasitelkiama kaip galimybė aptarti kuo platesnį tarpo sąvokos, tarpo pojūčio, tarpo būsenos diapazoną, nes žodį „filosofija“ plačiąja prasme galime traktuoti kaip tam tikros pasaulėžiūros sistemos turėjimą. Pats rašytojas nevartoja sąvokos „tarpo filosofija“, tačiau Parulskio kūrybinę raidą analizuojantis požiūris leidžia į mūsų tyrinėjimus įvesti šį apibendrinantį terminą. Tarpo filosofijos branduolį išgrynina pati Parulskio kūryba, o šios „filosofijos“ kontūrus galima apibrėžti sąsajomis su tikrųjų filosofų mąstymo kryptimis.

Kokios reikšmės ir prasmės slypi žodyje „tarpas“? Dabartinės lietuvių kalbos žodynas pateikia tris žodžio „tarpas“ reikšmes: 1) ertmė, erdvė, skirianti daiktus ar jų dalis; 2) metas, laikas; 3) kuo nors susijusių žmonių aplinka. Pirmojoje reikšmėje galime išžiūrėti skirtumo, atskirtumo akcentavimą, o trečioji apima

šąsąją, bendrumo komponentą. Taigi ryškėja tarpo semantikos ambivalentiškumas. Jis pasireiškia dviem aspektais. Pirma, tarpas gali būti atskiriantis – tarpas kaip distancija, atsietumo, atskirumo galimybė. Taip pat į tarpą galima žvelgti arba kaip į tuščios erdvės, tuštumos sinonimą, arba kaip į kažkuo pripildytą terpę, substanciją. Visa ši tarpo variantų įvairovė atsispindi Parulskio poezijoje, eseistikoje ir romane.

Tarpas pasireiškia kaip tam tikra neišvengiamybė ne tik turinyje. Kiekvienas kūrinys kaip toks visada esti Tarp: tarp kūrėjo ir kūrinių suvokiančiojo subjekto. Kūrinio kaip tarpo, distancijos būseną fiksuoja esė „Kelionė į Prahą“. Parulskis aprašo Prahos Nacionalinėje galerijoje apžiūrimų paveikslų sukeltas mintis, tiksliau, jų sukeltą žiovilį. Garsieji Picasso, Monet, Bonnard'o šedevrai pasakotojui pasireiškia tik kaip impresionistinio meno ikonos, jie žinomi, bet svetimi. Ir tik pasikabinęs tokį šedevrą namuose gali prie jo priprasti, jį prisijaukinti, tik tuomet meno kūrinys galėtų nusimesti „savo klasiškąją didybę ir idiotišką prekinę vertę“ (3, p.46), kuri ir yra skiriantis, nutolinantis tarpas. Galbūt, sako Parulskis, toks meno kūrinys taptų „detale, galbūt netgi interjero prasme, galbūt tik tam, kad uždengtų skylę ar dėmę, bet užtat tarp manęs ir dėmės visuomet būtų estetinė distancija“ (5, p.46). Šis pavyzdys puikiai iliustruoja tarpo ambivalentiškumą, apglėbiantį teigiamas ir neigiamas prasmes.

TARPAS KAIP VAKUUMAS

Ankstyvojoje Parulskio kūryboje pirmiausia pastebimi tarpo kaip tuščios, neužpildytos erdvės motyvai, reiškiami vakuumo – absoliučios tuštumos įvaizdžiu. Kalbėdami apie tarpą kaip vakuumą, galime pažymėti du šio įvaizdžio

sklaidos aspektus: 1. Tarpas–vakuumas kaip kūrybinio proceso erdvė; 2. Tarpas kaip „egzistencinis vakuumas“.

Tarpas kaip kūrybinio proceso erdvė ryškus pirmojoje poezijos knygoje „Iš ilgesio visa tai“. Eilėraštis „Traktatas apie ilgesį“ pradedamas kūrybos proceso refleksija:

Vakuumas, kuriame sklaido kuriantis,
ten nevaldomas plakasi sparnas, o
judėjimo amplitudę apibrėžia ritmas,
kalba, intonacija. (2, p.10)

Vakuumas atsiskleidžia kaip tuščia, šviri erdvė, atvira kūrybos impulsui. Tai lyg tam tikras tarpas tarp kasdienybės ir idėjų pasaulio. Vakuumas, būdamas vieta, kurioje nieko nėra, t.y. ne-buvimo vieta, padeda būti kuriančiajam. Kūrybinio potencialo išplėtojimui, arba kitaip tariant, sklandymui, reikia tuštumos, o kartu kūryba tą tuštumą ir užpildo, nes „menas padeda užpildyti grėsmingas asmeninės tuštumos erdves“ (37, p.31).

Tai leidžia pasvarstyti apie tuštumos ir kūrybos koreliaciją. Paradoksaliu būdu tuštuma, tarpas, neturėdami savyje nieko, gali būti reikšmingi kaip tik dėl šios savo ypatybės: „tuščias tarpas, ženklo nebuvimas, kai jo buvimo tikimės – irgi ženklas. Ne-buvimas – taip pat buvimas. Telefonas, kuris tyli, kai niekaip negalime sulaukti skambučio, *reiškia* daugiau negu balsas ragelyje. Trūkumas, ne-buvimas yra kupini reikšmingumo“ (26, p.20). Reikšmingumą ir prasmę vakuumui „Traktate apie ilgesį“ suteikia kūrybinės energijos išsiskleidimas.

Poetas, kaip ir bet kuris kitas kūrėjas, tokioje erdvėje atlieka tarpininko funkciją. E. Ališankos pastebėjimu, kalba XX amžiuje vis aiškiau suvokiama ne kaip taisyklių rinkinys, kuriuo remiantis organizuojami žodžiai, bet kaip organizuojantis visetas, kaip sacrum raiškos erdvė. Poetas šiuo atžvilgiu atlieka tradicinio mediuo vaidmenį – jis žengia į kitą, sakralinį, pasaulį, iš kurio turi pernešti žinią, t.y.

užrašyti tekstą. Tačiau Parulskio eilėraščio subjektas neperžengia į sacrum erdvę, bet pats ją kuria, nes naujoji poeto samprata yra „nebe tradicinio sakralinio pasaulio, religinių tiesų interpretatorius, hermeneutas, pasitelkiantis tradicinius simbolius, metaforas, bet poetas, kuriantis sacrum esatis“ (6, p.9).

Iš ko kuriamos sacrum esatys Parulskio eilėraščiuose? „Iš ilgesio – visa tai“, atsakytų poetas ir pridurtų, kad „tas bjaurumas mene, agresija mene nėra apsimestinis ar sugalvotas dalykas, tai dažniausiai inspiruota tikrųjų vertybių ilgesio ir meilės“ (43, p.7). Poetas A. Marčėnas taip pat išvelgia ilgesio dominantę, sakydamas, kad Parulskio eilėraštis „atsiranda labiau iš tuštumos ir nerimo, kaip pilnatvės ir ramybės siekiamybė. Iš tiesos, tikrumo ilgesio“ (4, p.95). Apibendrinami pirmąjį aspektą, galime teigti, kad vakuumas – kaip kūrybinio proceso erdvė – įgyja teigiamą konotaciją. Toks vakuumas – ne slegianti egzistencinė tuštuma, bet tam tikra idealybės erdvė, kurioje įmanomas tapsmas kūrėju.

Tarpas kaip „egzistencinis vakuumas“. Eilėraščių knygoje „Iš ilgesio visa tai“ yra „Baladė apie ilgesio troškulį“, kurioje išryškėja tarpo kaip egzistencinio vakuomo pradmenys. Autoriaus patirtis (buvimas kariuomenėje parašiutininku) transformuojama į eilėraščio subjekto potyrį:

Kiekvieną rytą
mes skrendame virš
miniatiūrinės dykumos
jausdami juodą troškulį
arba ilgesį (1, p.8)

Buvimo tarp dangaus ir žemės būseną, kaip ir vakuomo bei kuriančiojo santykį, užpildo ilgesys, nors ilgesio, troškulio pojūčiai savo reikšmėmis suponuoja kažko trūkumą, stygių. Taigi tarpas, tuštuma, vakuumas „pripildomi“ ne-buvimu, trūkumu. Baladėje apčiuopiami ir fizinio, ir egzistencinio buvimo Tarpe parametrai.

Pirmoji, fizinė kabojimo tarp dangaus ir žemės būklė, suponuoja antrąją – egzistencinę Tarpo jauseną: danguje „vykdomos angelų pareigos“, žemėje virstama „nešuliniiais arkliais“. Tai žmogaus su nustumtu į šalį žmogiškumu būseną, buvimas kažkuo tarp angelo ir gyvulio. Šį ypatingą jausmą autorius plėtoja ir eseistikoje, ir romane: „desantininkas – tris minutes angelas, o likusį laiką nešulinis arklys“ (5, p.64). „Baladė apie ilgesio troškulį“ yra ilgesio, mirties baimės, egzistencinio nesvarumo koncentracija, o egzistencinis vakuumas – postūmis į asmenybės tapatumo fragmentaciją, į nežinojimą, kas esi ir kuo gali būti: žmogumi, angelu ar gyvuliu.

Tačiau tik eseistikos rinkinio „Nuogi drabužiai“ bei romano „Trys sekundės dangaus“ paraštėse įmanomas „Baladės apie ilgesio troškulį“ prasmių išskleidimas. Esė apie „Tylą“ dar giliau ir išsamiau svarstoma apie praeities patirtį, gyvą ir neduodančią ramybės. Buvimas tarp dangaus ir žemės tolygus buvimui Niekur:

Ir kai sulaukęs signalo atsispirti nuo lėktuvo gale esančios rampos, kai žengi į sąlyginę tuštumą, po akimirks triukšmas dingsta, ir staiga pasijunti esąs niekur. Akimirksnį nejauti nei žemės traukos, nei tėvynės ilgesio, nei motinos meilės jėgos. (...) Egzistencinio vakuomo tyla. (3, p.77)

Nors tai trunka tik akimirką, tuo momentu pasiekiamas nulinis susitapatinimo su kuo nors laipsnis: viskas, kas galėtų nurodyti tapatumo kontūrus, dingsta.

Modernioji filosofija atmeta žmogaus kaip *tabula rasa* galimybę, tačiau Parulskis perteikia tokį mirksnį, kai žmogus tampa laisvas nuo bet kokios tautinės, socialinės priklausomybės, laisvas nuo fizikos dėsnių ir giminystės ryšių. Toks egzistencinio vakuomo, visa apimančios tuštumos potyris įmanomas tik ribinėje situacijoje, o ribiškumo išgyvenimas paprastai keičia nusistovėjusius požiūrius, jau pažįstamas savivaizdis papildomas naujais bruožais.

Kiekviename kūrybos etape vakuomo būseną, patiriamą iššokus parašytu, Parulskis papildo vis naujais prasminiais akcentais. Romane konkretizuojama patirtis egzistenciniame vakuume:

(...) pasimelsčiau, bet nėra laiko, nėra ir baimės, apskritai nieko nėra, kaip gali melstis, kai nieko, visiškai nieko, net Dievo nėra. Ir maldos žodžius išstumia kažkokia beprasmiška skaičiuotė, be garso kartojama stuporo kaustomame vakuume. (3, p.69)

Akimirka virsta amžinybe, reikšmės netenka įprastiniai atskaitos taškai, tokie kaip laikas, žemė, vienintelis suvokiamas dalykas tėra erdvė, tarpas:

(...) pasivaidena, jog kybata čia kokias tris valandas ir niekad nebepateksiu į žemę, nes iššokau iš esamojo laiko ir dabar kadaruuju kažkokioj tarpinėj erdvėj. (3, p.69)

Išsiskleidus parašytui, pasakotojas jaučiasi „gyvesnis už visus gyvuosius“, taigi pabuvojimas niekur, kur visiškai nieko nėra, ne-buvime atgręžia į savo paties buvimo, egzistavimo patyrimą.

TARPAS KAIP TUŠTUMA IR TUŠČIAVIDURIŠKUMAS

Esė rinkinio „Nuogi drabužiai“ viršelyje S.Parulskis prisipažįsta, kad ši knyga parašyta po skyrybų, „po lūžio, kurio vietoje atsiranda tuštuma, tuščia vieta, kur neįmanoma ir nepakeliama būti, kurioje reikia viską pradėti iš naujo, susikurti pasaulį ir patį save“. Totalus tuštumos ir vienatvės nepakeliamumas reikalauja būti išsakytu, užpildytu. Jau pats rinkinio pavadinimas suponuoją savotišką tuštumą, trūkumą, paradoksalų stygių – nuogi drabužiai. Nuogumas – kaip buvimas be kaukės, be tapatumą slepiančios priedangos. Drabužiai – tarpas tarp Aš ir pasaulio. Metafora „nuogi drabužiai“ užkoduoja prieštarinę autorius norą – atsiverti prisidengiant ir pasislėpti atsiveriant, apsinuoginant. Pasakotojas Parulskio eseistikoje nuolat lavruoja tarp vidinės bei išorinės tuštumo

reflektavimo ir desperatiško siekio tą tuštumą kuo nors užpildyti. Tuštumos pojūtis yra universalus, bendražmogiškas dalykas, galbūt skiriasi tik tuštumos užpildymo būdai.

Filosofinį tuštumos apmąstymą paliko rašytojas ir filosofas, egzistencialistas Jeanas Paulis Sartre'as. Jo manymu, svarbiausia sąmonės savybė yra sugebėjimas suvokti situaciją negatyviai. Suvokti ją ne tokią, kokia ji buvo, ne tokią, kokia ji būtų, ne tokią, kokia ją būtų galima padaryti. Suvokdami ką nors, mes visada įsisąmoniname ir save, nors ir netiksliai, nereflektyviai. Savivoka per pažinimą atskiria stebėtoją ir stebėjimo objektą – atliekant šį veiksmažodį mintyse, atskiriame stebėtoją ir stebėjimo objektą. Ši erdvė arba bedugnė, atsiverianti atitolinant pasaulį nuo savęs, yra esminis sąmonės sugebėjimas – jį Sartre'as suvokia kaip paties stebėtojo viduje glūdinčią Niekį ar tuštumą (8, p.327).

Tokia tuštumos samprata, filosofo įsitikinimu, neatsiejama nuo laisvės sampratos. Tuštuma, atskirianti asmenį nuo daiktų pasaulio, suteikia galimybę jam laisvai mąstyti ir veikti. Suvokimas, kad tuštuma yra, implikuoja veiksmo galimybę: „tuštumą reikia užpildyti, ir ji užpildoma tuo, ką subjektas planuoja padaryti arba galvoti, kaip būti“ (8, p.327). Čia nuskamba imperatyvas („reikia“), kuris leidžia manyti, kad tuštumos negalima palikti neužpildytos; tuštuma šaukiasi savo dualistinės priešingybės – pilnatvės.

Kokia Parulskio tuštumos samprata ir kuo ši tuštuma siekiama užpildyti? Rinkinio „Nuogi drabužiai“ naratorius tuštumą fiksuoja kaip itin dažną savo egzistencinę būseną. Tuštumos pojūtis išnyra įvairiausių situacijų fone. Visas situacijas vienijantis komponentas – vienatvė. Būtent vienatvės ir vienišumo akivaizdoje pasakotojas tampa imliausias tuštumos atsivėrimui bei norui tą tuštumą užpildyti. Ryškiausiai tokia vienatvės ir

tuštumos pojūčio sąveika matoma esė „Kai aš gulėjau puikybės patale“ bei „Tuščiaviduris“.

Esė „Kai aš gulėjau puikybės patale“ pasakojimas apima vieną naratoriaus gyvenimo parą Stokholmo viešbutyje. Vienviečio kambario erdvė pasakotojui tampa vienviečio kalėjimu: „pasaulis viso labo tėra milžiniškas viešbutis, į kurį be didelio džiaugsmo įsikraustai ir iš kurio be jokio gailėsčio esi išmetamas“ (3, p.182–183). Tekste persipina nuorodos į mitologiją, literatūrą ir ypač į religiją. Situacijos, reiškinių imami matyti per krikščionybės vaizdinių prizmę. Viešbučio kambarys suliginamas su vienuolyno cele, o vienviečio keliamas skausmas atveria paralelę su šv. Mišiose vykstančiu pakylėjimu: „skandinavų dievas Odinas už langų gėrė poezijos midų, o aš virpančiom rankom laikiau virš kaktos iškėlęs karčią vienviečio taurę, ir nebuvo nieko, kas galėtų ją atitolinti nuo mano lūpų“ (3, p.182). Pasakotojui gresia būti pripildytam vienviečio, tačiau toks vidinės tuštumos užpildymo būdas nepageidautinas, kankinantis.

Tuštumos jausmą Parulskis lokalizuoja sieloje („didelė, bet tuščia siela“, „sielos tuštuma“). Tačiau nesėkmingai siekia šią dvasinę tuštumą užpildyti materialiuoju pradū („ėsdamas karštas dešreles, užgerdamas jas likusiu viskio šlakeliu iš plastmasinio butelio, aš negalėjau užkimšti atsivėrusios tuštumos paširdžiuose“; 3, p.183), ir net žodžiai nepajėgūs ką nors pakeisti („jaučiu nepakeliamą tuštumą, kurią vis mėginu užpildyti įkaitintu žodžių oru, bet jie taip greit vėsta“; 3, p.184). Sielos tuštuma tampa panaši į nepasotinamą bedugnę, o siekis ją kuo nors užpildyti primena beprasmišką Sizifo darbą. Bet A. Camus įsitikinimu, „žmogaus prierašume prie gyvenimo esama kažko stipresnio už visus pasaulio vargus“ (14, p.12), tad prisirišimas prie pasaulio ir jo objektų virsta dar vienu iššūkiu užverti vis giljantį sielos plyšį.

Toks iššūkis pasmerktas nesėkmei. Tikėjimasis, kad daiktiškoji, materialioji tikrovė gali užpildyti vertikalės ilgesį, Parulskio pasakotoją įgalina prisirišti prie to, kas simbolizuoja būties horizontalę:

(...) susirinkęs visas po ranka pakliuvusias virves (...), aš prisiraišiojau prie daiktų: televizoriaus, rašomojo stalo, kėdės (...), prisiraišiojau bijodamas, kad neįtrauktų manęs vis labiau besiplečiantis tuštumos akivaras manyje. (3, p.184)

Bet absurdiškas paradoksas – ši egzistencinė tuštuma neužpildoma, prisirišimas prie pasaulio nesustabdo jos plėtimosi, o už žmogiškosios tuštumos ribų prasideda kita, didžioji tuštuma arba Niekas:

(...) neišlaikė manęs daiktai, nutrūko visi mazgai, ir išlėkiau aš kaip negyvas kosmonautas į Visatos vakuumą. (3, p.185)

Bevaisės pastangos užpildyti tuštumą, kurios nepateikia atsakymo, kuo pripildyti savyje žiojinčią erdvę, bet išryškina paties troškimo, siekio įveikti tuštumą svarbą. Tokios pastangos turi paralelių su absurdo literatūros klasika. S. Becketto dramoje „Belaukiant Godo“ laukimo objektas nublanksta prieš laukimo vyksmą. Laukimą galime apmąstyti kaip norą realizuoti kito žmogaus trūkumą, todėl laukimas – taip pat siekis užpildyti save kito atėjimu. Ir net nieko nesulaukus laukimas savaip prasmingas dėl paties laukimo.

Svarstymus apie tuštumą, tarpą, tarpininkus ir tuščiaviduriškumą randame esė „Tuščiaviduris“. Pasisėdėjimas kavinėje transformuojasi į savianalizę ir savigailos seansą. Aplinkos stebėjimas vienišam žmogui bet kada gali tapti dingstimi filosofiniam protrūkiui:

(...) kavinėse nėra staliukų vienam žmogui, kodėl tokia vienišųjų diskriminacija iki šiol toleruojama, net sėdėdamas vienas jauti potencialią poros galimybę tuščios kėdės pavidalu, visuomenė negali atsikratyti gyvuliško instinkto versti individus poruotis. (3, p.217)

Tuščios kėdės buvimas šalia pasakotojo-stebėtojo žvilgsnį atgręžia į jo paties vidinę tuštumą.

Pasakotojas pastebi dvi profesijas – padavėjas ir taksistus – kurios, jo manymu, atlieka tarpininkų funkcijas. Padavėjų „seksualumas kūniškas, bet drauge – metafizinis, nes geismą jos kelia visų pirma kaip tarpininkės, o ne kaip moterys“ (3, p.219); taigi tarpo, tarpininko kategorijos Parulskio tekstuose dažnai atsiduria greta kūniškumo ir metafizikos sankirtos. Tarpai ir tarpininkai pabrėžia šių polių skirtingumą, o kartu – negalėjimą egzistuoti vienas be kito.

Su graikų mitologijos dievu Charonu, valtininku, kėlusiu mirusiuosius per Letos upę, lyginami taksistai, „mistiškieji tarpininkai tarp dviejų būties krantų“ (3, p.219). Kas įvyksta stebint ir analizuojant kitus, o drauge ir kitokius žmones? Santykių su kitoniškumu formuojasi Aš tapatumas: žiūrėdamas į kitą, pamatai, kas esi, kuo nesi, kuo norėtum ar turėtum galimybę būti.

Pasakotojas užvaldomas visiškos tuštumos savyje pajautimo: „aš – tuščiaviduris“. Esė „Kai aš gulėjau puikybės patale“ įprasmina negalėjimą užpildyti savo gyvenimo tuštumą. Tuo tarpu „Tuščiaviduryje“ susitelkiama į savęs kaip formos be turinio suvokimą: kai „mėginu atsargiai bilnoti sau į krūtinę, tyliai šnabždėdamas „mea culpa“, girdžiu, kaip iš mano kūno bažnyčios sprunka pulkai persigandusių žiurkių...“ (3, p.220). Prancūzų filosofas M.Montaigne'is pripažįsta, kad nėra nieko sunkiau kaip pačiam save apibūdinti, tačiau tik taip sužinoma tiesa apie save, gebama atsiverti tikrumui. Kad ir kaip chaotiškai reikštūsi asmenybė, visi šie poreiškiai yra teisingi, nes vyksta spontaniškai: tai tarpusavyje nesusijusių žmogiškumo apraiškų begalybė. Kiekviena tokių akimirkų – tai naujojo aš gimimas, kuris įvyksta tik tam, kad šį aš pakeistų naujasis, ir šis procesas tęsiasi be galo (8, p.164–165). Tuščiaviduris aš – taip pat tik vienas iš daugelio tapatumo atspindžių asmenybės tapsmo sekoje.

Tuštuma, vakuumas, tuščiaviduriškumas – šio tarpo filosofijai būdingo polisemiškumo ekstraktas – sutelktas eseistikos rinkinyje „Nuogi drabužiai“. Nei poezijoje, nei romane nefigūruoja tuščiaviduriškumo įvaizdžiai, o romane tapatumo problema įgauna pagreitį ir atsiskleidžia ne tik per tarpo filosofijos sampratą.

„TRYS SEKUNDĖS DANGAUS“

2002 metais pasirodęs pirmasis Parulskio romanas „Trys sekundės dangaus“ autoriui pelnė Nacionalinę kultūros ir meno premiją, sulaukė įvairių interpretacijų. Aptardami šį kūrinį, literatūros kritikai, recenzentai (D.Šabasevičienė, J.Sprindytė, L.Jakimavičius, K.Navakas ir kiti) dažniausiai akcentuoja neįprastą romano tematiką ir stiliaus ypatumus (drastišką egzistencinę lingvistiką). Knygoje fragmentiškai pasakojamas vieno į Sovietų Sąjungos kariuomenę paimto vyro gyvenimas, individuali patirtis susipina su universaliosiomis problemomis. Už pasakotojo minčių, poelgių, jausmų, kuriančių gyvenimo kariuomenėje meninę fikciją, slypi ir paties rašytojo patirties šešėlis.

Gyvenimo kariuomenėje prisiminimų atspindžiai išsisklaidę po visus Parulskio kūrybos žanrus, o pirmąkart bandyti sukonzentruoti į visumą 1988 metais žurnale „Sietynas“ – čia išspausdintas tekstas „Kokios spalvos nakties viršūnė? (Vyriškumo mokyklos patirtys)“. Kuo šis tekstas skiriasi nuo romano? Pirmiausia, jis nuoširdesnis, atviresnis ir labiau sukrečiantis, nes kariuomenės patirtis čia suvokiama kaip dvikova su prievarta ir smurtu (24, p.33). Romanas leidžia šią patirtį intelektualizuoti, susieti su religijos, mitologijos, istorijos kontekstais. Tai, kad Parulskis po dešimties metų pertraukos „vyriškumo mokyklos“ patirtį bando paversti savo kartos patirtimi, J.Katkuviene

sieja su psichologine priežastimi, t.y. su terapinio apsisvalymo būtinybe, su noru tai, ko negali valdyti, vieną kartą imti ir išvemt, kad galbūt taip viską baigtum (24, p.33). Asmeninė atmintis sujungiama su tautos, savo kartos atmintimi.

Atminties ir prisiminimų išsakymą tam tikra kūrybos forma anamnezės teorijoje tyrinėjo Julia Kristeva. Knygoje „Maištas: prasmė ir beprasmybė“ aptardama įvairius maišto pasireiškimo būdus (tarp jų išskiriami kultūra, menas, literatūra), teigia, kad atmintis, išsakyta žodžiais, yra vienas iš galimų kultūros – maišto variantų (27, p.36).

Kodėl Parulskiui reikalinga tokia maišto forma? Nes anamnezės arba prisiminimo esmė yra vidinis kartojimo, perdirbimo, apdorojimo judėjimas, laisvomis asociacijomis vedantis į perkėlimą, o toks atminties peržvelgimas atveria galimybę asmens atsinaujinimui, teigia Kristeva (27, p.35). Nežinia kiek romanas „Trys sekundės dangaus“ turi įtakos atsinaujinimui, tačiau jis išlaisvina asmeninę (rašytojo) ir visuotinę (tautos) patirtį, kuri ilgai buvo slopinama draudimų ir tabu.

Radikalios vyriškumo mokyklos pamokos romane atsiskleidžia kaip ypatingu būdu asmens tapatumą modeliuojanti terpė. Krizinė patirtis tarp pasakotojo ir jo kartos, tarp pasakotojo ir moters įspraudžia egzistencinio nesupratimo Tarpą, nuolatinį tuštumos pojūtį. Tiek romano formai, tiek romane komponuojamam pasakotojo tapatumui būdinga dispersija, nevientisumas:

(...) iš atminties užkaborių išnyrantis alkoholio, aistros svaigulio ir košmariškų vizijų samplaika reiškia laiko plotmių bei realybės / sapno klodų kaitaliojimu, kuris romano pabaigoje virsta chaotišku ir sunkiai narpliojamu minčių srauto kamuoliu. (31, p.89)

Drauge su pasakotoju klaidžiodami jo prisiminimų, dabarties, sapno ir realybės labirintuose, bandysime užčiuopti Ariadnės siūlą, suveriantį subyrėjusios tapatybės fragmentus.

TAPATUMO KONFIGŪRACIJOS JULIOS KRISTEVOS ABJEKTO TEORIJOS PARAŠTĖSE

Sigitas Parulskis priklauso pastarojo dešimtmečio rašytojų kartai, kurią V.Kubilius apibūdina kaip nesugebančią egzaltuotis, kuri nebemoka estetizuoti vaizduojamo žmogaus, literatūroje ji nori matyti realų fizinį žmogų, nukeltą nuo melagingų idealų pjedestalo į konkrečią realybę, draskomą instinktų ir mirties baimės (29, p.201). Parulskio kūrybos (eseistikos, poezijos, romano) principai gali būti pavadinti nupatetinio ar bjaurumo estetika, kuriai būdingi radikalai pakitę ar atmesti tradiciniai estetiniai idealai.

Literatūros kritikas L.Jonušys pastebi, kad jau atsiranda kūrinių, kur bjaurastis reiškiasi be estetikos, tačiau pabrėžiama, kad Parulskio tekstai „aiškiai išlaiko estetinį lygį“ (22, p.146). Romane „Trys sekundės dangaus“ ne tik išgryninama tarpo filosofija, bet ir ryškiausiai sutelkiami bjaurumo estetikos bruožai. Pasirinktos temos ypatumai sąlygoja keiksmažodžiais prisotintą kalbėjimo būdą, šleikštulį ir pasibjaurėjimą keliančių scenų, atspindinčių gyvenimą kariuomenėje, vaizdavimą. Tačiau į bjaurasties estetiką nuolat įpinamos „trys sekundės dangaus“, reiškiamos meilės, subtilių egzistencinių pajautų atsivėrimais ir transcendencijos ilgesiu.

J.Kristevos veikalė „Powers of Horror: An Essay on Abjection“ apibūdinama abjekto teorija, kurios padedami galime nuodugniau pažvelgti į bjaurumo estetikos apraiškas. Oksfordo žodyne randame šias būdvardžio „abject“ reikšmes: menkas, pasigailėtinas, bailus, degradavęs, niekinas, žeminantis. „Abjection“ apibrėžiama kaip „degradavimo, vargo būklė“. Tačiau, Kristevos teoriją literatūros kūriniams taikiusios S.Pentony įsitikinimu, šie apibrėžimai pernelyg neaiškūs ir neapčiuopiami, todėl ji siūlo apsvarstyti, kokiame

kontekste „abjection“ yra reiškiamas. Religinė neapykanta, incestas, moterų kūnai, kūno atmatos, mirtis, kanibalizmas, žmogžudystė, irimas ir perversijos yra žmonijos gyvenimo aspektai, kuriuos visuomenė laiko „abject“ (33, p.1). Sąvokos „abject“ ir „abjection“ yra neatsiejamos nuo negatyvių konotacijų bei neigiamo požiūrio, vertinimo raiškos.

Abjektas perkeičia, iškreipia asmens tapatumo struktūrą, nes abjektas yra grėsmė ir opozicija Aš sampratai. Buvimas kariuomenėje neatskiriamas nuo buvimo pažemintu, nuo savo individualybės atsižadėjimo. „Būti pažemintam“ (to be abject) ir „pažeminti“ (to abject) yra neatsiejamos sąveikos. Todėl abjektas veikia ten, kur kažkas yra sužeistas, marginalizuotas, atstumtasis, auka (15, p.42). Atstumtuuju ir nepritapėliu jaučiasi ne tik romano pasakotojas Robertas, taip diagnozuojama ir karta, kuriai jis save priskiria. Žiūrėjimas į jūrą tampa savotišku katalizatoriumi, išryškinančiu visos kartos problemas:

Sėdėjau ir debilo žvilgsniu žiūrėjau į jūrą. Nežinau, ką mato į ją žiūrėdami kiti žmonės, aš nematau nieko. (...) Gydytojai sako, jog tai kartų problema. Vienos kartos žiūrėdamos į jūrą mato Dievą, kitos girdi simfoninę muziką, Bacho fugas, dar kitos regi moterį, Afroditę, begalybę, amžinybę, nirvaną ir kitokį poetinį šlamštą. (5, p.7)

Pasakotojo karta „nemato nė velnio“. Nesugebėjimas ar nenorėjimas susitapatinti ir iš to kylantis *vakuumo*, *tuštumos*, *tarpo* pojūtis.

Roberto kartą galima apibūdinti vardijant tai, ko ji neturi, ko neišmoko, ko jai trūksta: Tėvynė, istorija, meilė, pinigai, šeima, atsakomybė – viskas vienodai nereikšminga, net stabų, ir tų ši karta neturi. Karta, kuri suvokiama per tai, kas ji nėra, nes tai karta, kuri „neturi jokių savybių“ (5, p.9). Tai „trūkumo karta“, nesėkmingai bandanti šį trūkumą užpildyti: „vienintelė šios kartos filosofija – filosofijos neturėjimas arba vengimas ją turėti, ir šį teorinį *vakuumą* praktiniu

lygmeniu užpildė alkoholis“ (5, p.8); tai karta „ne su budistine šypsena, o su idioto *tuštuma* akyse“ (5, p.9). Tuštumos ir vakuumo sąvokų prasmės romane gan siauros, tačiau iškyla „*tarpo filosofijos*“ kulminacija.

Tarpo samprata siejasi su abjekto suvokimu, nes abjekto būseną taip pat yra buvimas *tarp*: tarp subjekto ir objekto, tai grėsminga nesvarumo būklė, kai subjekto substancijos autonomiškumas atsiduria pavojuje (15, p.41). Tarpas, apie kurį kalba Parulskis, ne tik fizinis, kalendorinis, kurį „jaučia visi, kuriems teko tarnauti kariuomenėje arba sėdėti kalėjime. Arba gyventi tremtyje. Vienatvėje“ (5, p.11). Tarpas iškreipia pasakytų žodžių prasmę, nes kol žodžiai įveikia du žmones skiriančią tarpą, jie pasikeičia, ir žmogus tave supranta ne taip, sako Parulskis.

Atrodytų, kad toks tarpas, kaip skiriamasis kartos požymis, vienija kartą, tačiau tarpai esti ir kartos viduje: „net ir kalbantis su savo karta, su karta, kuri kenčia dėl tarpo, nesusikalbėjimas lygiai toks pat. Tie prakeikti tarpai skirtingi“ (7, p.12). Suvokdamas tarpą, pasakotojas išsąmonina savo vienatvę bei pasmerkumą fiziniam ir dvasiniam solipsizmui.

Tai, kas užpildo tokius tarpus tarp subjekto (pasakotojo) ir objekto (pasaulio), tarp vienos ir kitos kartos, yra abjektas – visa, kas bjauru, atmetina, nelegitimuota:

(...) tarpai, pilni keiksmažodžių, bjaurių, nešvankių rusiškų turkiškų keiksmų, kurie praradę savo semantiką, kurie visų pirma – tam tikra nevilties forma. Tai ne žodyno skurdas, tai egzistencinė lingvistika – tarpo, tuštumos nusakymas – *nachui* toks gyvenimas, vadinasi gyvenimas tarpe, o ne terpeje. (5, p.12)

Tokia „egzistencinė lingvistika“ perteikiama pasakotojo ir jo kartos socialinių saitų specifika. Abjektas pasireiškia norminės, sterilios kalbos atsisakymu, ne veltui Kristeva *abjection* siejo su pagonybei būdingais užteršimo ritualais (28, p.5).

Savo veikale Kristeva nustato, kad pirmoji *abjection* patirtis siejama su atskyrimu nuo motinos (33, p.1.). Romano kontekste abjektas išreiškia pasakotojo ir jo kartos atskirtumą, šis atskirtumas įgauna maišto, neklusnumo pobūdį. Vakarų civilizacijos pagrindas remiasi objekto slopinimu, suvaldymu, bet vienintelė problema, kad represijos mechanizmas retkarčiais ilsisi (33, p.1). Tuo tarpu kariuomenę Parulskis vaizduoja kaip vietą, kurioje objekto būseną dominuoja, o tapatumas nebetenka savo pagrindinės ypatybės – tapsmo. Galima išvelgti du tokio tapatumo aspektus: sterilizuotą ir statišką tapatumą.

Pasakotojo būseną ir potyrius galima pavadinti „sterilizuotu tapatumu“. Kariuomenėje įvyksta kūniškumą, mąstymą, jausmus apimanti sterilizacija, prievartinis atribojimas nuo tapsmą įtakojančių veiksmų. Tokiai patirčiai autorius suteikia visuotiniškumo bruožą imdamas kalbėti daugiskaitiniu įvardžiu „mes“: „mes neturime pasirinkimo, mes negalime mylėti savo artimo, nes jam reikia daužyti snukį“, „mes negalime mylėti motinų, nes jos velniškai toli“, „mes negalime mylėti moterų, nes jų paprasčiausiai nėra, jeigu ir yra – mums nestovi, nes mums į arbatą pila bromo, ir mūsų sapnai sterilizuoti, išvalyti nuo vaikiškos erotikos“ (5, p.131–132).

Sterilizuotas tapatumas yra objekto, buvimo pažemintu, pasekmė, nes, pasak Kristevos, abjektas suardo mūsų tapatumo sistemą ir tvarkos koncepciją (33, p.1). Kariuomenė atsiskleidžia kaip natūralaus tapsmo deformacijos vieta – įvyksta du iš pirmo žvilgsnio vienas kitam priešingi procesai: „mes pasenome kur kas labiau, nei įmano žmogus pasenti per porą metų. Bet mes ir suvaikėjome, nes per ilgai žaidėme karinius žaidimus“. Tačiau abu šie procesai panašūs tuo, kad sterilizuoja subjekto brandos etapą, dingsta suvokimas kaip gyventi ir koks turėtų būti gyvenimo tikslas (5, p.189).

Statiškasis tapatumas sietųsi su ateities baime. Nesugebėjimas savęs suvokti būsimejame laike, eliminuojama ateities galimybė uždaro subjektą tarp praeities ir dabarties: „esu tas, kuris buvo, yra, bet nebegali ateiti“ (5, p.22), taip perfrazuoja Šventojo Rašto žodžius pasakotojas. Tačiau praeities, kuri neatskiriama nuo atminties ir prisiminimų, taip pat bijomasi, ji bauginanti ir nevaldoma („nereikėjo liesti šio atminties dumblo, nes jis kyta vis aukščiau ir aukščiau, užgoždamas, kad ir menkus, bet vis tiek šiokių tokių pasaulio supratimo kontūrus mano galvoje“; 5, p.47). Ateitį ir atmintį / praeitį sieja jų autonomiškumas, nepavaldumas žmogaus norui jas suklasifikuoti ar pakeisti. Tapatumas kaip tapsmas neįsivaizduojamas be natūralios projekcijos į ateitį, tad ateities baimė kalba apie statiško, norinčio likti dabartyje tapatumo būklę.

Statiškumas reiškiasi ir kitu būdu. Pasakotojo žodžiuose „man nieko, išskyrus mane, nebeliko“ (5, p.25) ryškėja neturėjimas su kuo susitapatinti. O tapsmui niekada neužtenka savęs paties, tapimas imperatyviai šaukiasi kitų: žmonių, santykių, priklausymo socialinei, religinei, tautinei struktūrai ir panašiai. Kai sau lieki tik tu pats, tada ir atsiveria „egzistencinis vakuumas“, neužpildoma tuštuma. Robertui, remiantis Lyotardo mintimi, *paties savęs* yra mažai, bet tas *pats* nėra izoliuotas, o įsikomponavęs į sudėtingų ir mobilių santykių audinį (32, p.41). Todėl romane pastebimos komunikacijos ilgesio apraiškos, pasakotojas konstatuoja, kad reikia į kažką kreiptis, „negalium kalbėti į tuštumą, niekam“ (5, p.37), taip išsakydamas komunikacijos ilgesį.

Meno kūriniai, išreiškiantys abjektą, visada susiję su agresija, mirtimi, lavonais, fragmentuotu kūnu, dekompozicija, seksualumu. Terminas *abjection* reiškia krizės, degradavimo, pasibjaurėjimo savimi ir aplinka būseną, teigia J.Kristeva (15, p.41). Romane „Trys sekundės dangaus“

autorius išplėtoja šias objekto būsenas: seksualumą, perversijas, fiziologiškumą. Knygos skyriuje „Katalogas“ pasakotojas fiksuoja perversiško seksualinių santykių su moterimis patirtį, tokiu būdu siekdamas atkeršyti Marijai, mylimai moteriai. Tačiau parulskiškas seksualumo traktuotės originalumas atsiskleidžia kitur – ten, kur seksualinė veikla tampa metafora kariuomenės procesams reikšti. Kariuomenėje patiriamas moters stygius transformuojamas į parašiuoto (svarbiausio desantininko atributo) sutapatinimą su mylimąja, o intymumo trūkumą atstoja leidimasis parašiuotu, lyginamas net su iniciacija į vyrus: „žmogus – gyvulys, kuris net ir atšiauriausiomis aplinkybėmis ieško prakeikto intymumo. Parašiuoto supakavimas – ilgas petingas žemėje, pasibaigias orgazmu danguje“ (5, p.133).

Kodėl pasakotojui tokia svarbi seksualumo eksploatacija? M.Foucault atsakytų, kad seksualinė veikla apima platų mirties ir gyvenimo, tapsmo ir amžinybės horizontą, ir ji būtina todėl, kad individas pasmerktas mirti, ir todėl, kad jis kokiu nors būdu išvengtų mirties (17, p.233). Pasakotojas Robertas ir kiti desantininkai, vis aktualizuodami seksualumo temą, netiesiogiai teigia savo gyvybingumą, supriešindami jį mirties baimei. Dauginimosi instinkto tenkinimas atlieka ir kitą funkciją – jis žmoguje užpildo tuštumos jausmą, nes kai kuriose religijose tikėta, kad seksas yra fiziologinė ir simbolinė priemonė, galinti užlyginti prarają tarp žmogaus ir likusio pasaulio; tai svaiginamas fiziologinis kelias į asmeninę transcendenciją (13, p.6). Vyrishkasis tapatumas nuolat ieško įsitvirtinimo, įsitikinimo per kitą kūną, o kai jo nėra – subjektas atgręžia savo dėmesį į pakaitalą, simuliakrą. Parašiuoto metaforizavimas atspindi siekį identifikuoti save kaip kūnišką būtybę, o drauge ir šio siekio beviltiškumą, kurį nulemia buvimas kariuomenėje – draudimų, suvaržymų kupinoje struktūroje.

Romanas prisodrintas smulkmeniškų, natūralistinių žmogaus fiziologinių procesų (tokių kaip šlapinimasis, tuštinimasis) vaizdų. Tad Parulskio rašymas panašus į bandymą atsikratyti objektu (viskuo, kas bjauru, šlykštu, gėdinga, apie ką garsiai nekalbama) jį išsakant, nes objektas yra kažkas, ką reikia išvalyti, kas trukdo žmogui būti savimi, tai tarsi opozicija „aš“ sampratai (15, p.42), Teisingas V.Kubiliaus pastebėjimas, kad S.Parulskis yra pirmasis rašytojas (po A.Škėmos), drįsęs išvelgti bjaurastį ne kitame, o pats savyje, pasibaisėti savo irstančiu aš, neberandančiu galutinio atramos taško (29, p.201), tinka eseistikos rinkiniui „Nuogi drabužiai“, tačiau jį reikia papildyti kalbant apie romaną. „Trijose sekundėse dangaus“ taip pat tyrinėjama savo paties bjaurastis (ekskrementai, perversijos), bet jau centruojamasi į terpę – kariuomenę, kuri sąlygoja tokią antiestetinę savivoką.

POSTMODERNIOJO AŠ VARIACIJOS

Šiame darbe neketinama įrodyti ar paneigti, kad Sigitas Parulskis yra rašytojas postmodernistas. Tačiau galima kalbėti apie postmodernųjį Aš jo kūryboje. Tapatumo decentracija ir asmenybės fragmentiškumas postmodernizmo tyrėjų paprastai nurodomi kaip esminės postmoderniojo Aš apibrėžtys. Išsisklaido asmens kaip harmoningo ir vientiso viseto suvokimas, kurį keičia nesuskaičiuojamų Aš variacijų gausa. Teiginys, kad logocentrizmas, vieno atskaitos taško buvimas, nebeatspindi pasaulio kaip makrokosmoso sandaros, tinka ir subjektui – žmogui. Makro ir mikro kosmosas virsta chaosmoso konfigūracija, kurioje viešpatauja J.Derrida aptarta *ir – ir*, o ne *arba – arba* logika.

Nors tokie postmodernizmui priskiriami bruožai, kaip identifikacijos decentracija, savirefleksija, ironija, išryškėjo jau

modernizme, tačiau, pasak F. Jamesono, jie buvo greičiau marginaliniai nei centriniai (21, p.22), tad šiuos bruožus vis dėlto laikysime postmodernizmo dalimi. Fragmentiškumas ir decentracija dominuoja ir Parulskio romano struktūroje, ir pasakotojo sąmonės būsenoje. Robertas nuolat laviruoja tarp sapno, realybės ir prisiminimų, nė viename iš jų nerasdamas savęs kaip vieningos visumos. Asmenybės nevientisumas ir tapatumo išsiskaidymas aiškiausiai atsiveria susitelkus į du aspektus – 1) pasakotojo dabarties ir prisiminimų, atminties santykį, 2) pasakotojo klaidžiojimą tarp sapno ir realybės.

Kodėl ir pasakotojui, ir autoriui tokia aktuali prisiminimo tema? Graikų mitologijoje atminties deivė Mnemosinė laikoma visų devynių mūzų motina; tai rodo ypatingą atminties statusą. Nagrinėjant tapatumo problematiką, atmintis ir prisiminimai svarbūs tiek, kiek jie perteikia subjekto tapsmo raišką. Tačiau ši raiška romane – į darnią mozaiką nesusidėliojančių dalelių kratynys. Keliskart pasakotojo ištariama frazė „noriu prisiminti“ nuskamba ir kaip faktas, ir kaip klausimas pačiam sau, o kartu ja teigiamas noro prisiminti savo gyvenimą „būtent tokį, koks jis ir vyko kažkada“ negalimumas, nes prisimindamas viską iškreipi, susikuri dabar. Daugiaprasmėje atsiminimų semantikoje prisiminimai vis dėlto yra žmogaus egzistencijos faktas, prisiminti norisi, nes „taip nepakeliama, taip beviltiškai neįmanoma niekur pasislėpti nuo savęs“ (5, p.90). Todėl, viena vertus, prisiminti lygu nesislėpti nuo savęs, bet kita vertus, prisimenama tam, „kad užmirščiau“ (5, p.91).

Savęs nesuvokimas dabartyje (nesu-
prantant, ar viskas, pasakotojo žodžiais
tariant, yra tik prasimanymas, sapnas, są-
monės aptemimas ar nesąmonė) sugrąžina
praeitin, į kariuomenėje praleistą laiką.
O erdvė ir laikas yra tam tikros patirties
formos, kuriomis suvokiame pasaulį, tai

subjektyvūs dalykai – sąmonės formos
(38, p.254). Grįžimas į tokias patirties
formas – tai ne prustiškasis prarasto laiko
ieškojimas. Romane „Trys sekundės dan-
gaus“ ryšys tarp praeities, prisiminimų
ir pasakotojo sąmonės įgyja daugialypį
bei prieštaravimų kupiną statusą.

Kai prisiminimai virsta tam tikra galios
struktūra, nekontroliuojama stichija, kuri
užvaldo pasakotoją, Roberto tapatumas
suaižėja:

(...) gyvenu tąsomas prisiminimų, negaliu jų
valdyti, klasifikuoti, mano abejotinos prabos
asmenybė liko jų paviršiuje kaip šiukšlės po
audros, kaip purvinos nešvankios putos, iš
kurių kyla ir žengia, ir žengia į sąmonės krantą
prisiminimų monstrai, bet ne aš, tai – ne aš,
tai jis, kuris gyvena manyje. (5, p.48)

Suskilimo, vidinės fragmentacijos prie-
žastis galbūt yra nenoras susitapatinti su
tuo aš, kurį į sąmonės ir atminties krantą
išskalauja prisiminimai.

Kitu prisiminimų ir pasakotojo santykio
aspektu išsakoma įmanomybė disponuoti
prisiminimais, o tą galima padaryti juos
sukuriant. Kitaip tariant, prisiminimai nie-
kada nėra nekvestionuojamos dokumen-
tikos archyvas, glūdintis mūsų atmintyje.
Pasakotojo prisipažinimu, tikrų faktų
iš praeities niekada nepakanka norma-
liam pasakojimui, nes „visa prisiminimų
mėsa – iš dabarties, tai yra pasakodamas
sukuri juos dabar, nedelsiant“ (5, p.213).
Todėl prisiminimo aktas nėra tik atsi-
gręžimas į tai, kas buvo, prisiminti yra
tolygu dalyvavimui kūryboje, nes nėra
kito būdo savo asmenybei konstatuoti
kaip tik kuriant pasakojimus apie save,
pabrėžia R. Rorty (9, p.117). Romane pa-
raleliai vyksta du procesai: pasakotojas
konstruoja prisiminimus („prisimini-
mai – toks pat menas kaip ir visi kiti“;
5, p.213), o prisiminimai dekonstruoja
pasakotoją, kuris prisiminimuose save
suvokia kaip kitą.

Dabartyje Robertas apie save kalba kaip
apie „aš“, o prisimenant praeitį išnyra
įvardis „jis“. Konstatuojama, kad aš ir

jis nėra visiškai tapatūs: „Aš – tai jis, bet jis – ne aš“ (5, p.210). Tai tapatumo regresijos* formulė, iš kurios galima spręsti, kad dabartiniam „aš“ visada įmanomas retrospektyvus žvilgsnis į save, tačiau praeities „aš“ pasmerktas neįmanomybei pasivyti besikeičiančius dabarties tapatumo fragmentus. Iliuzinė „aš“ ir „jis“ susitapatinimo galimybė pasakotojui atsiranda tik išgėrus: „patraukiu tiesiai iš butelio. Tuomet sutampu su juo, ir tarpas tarp mudviejų beveik išnyksta, tarpas tarp vyro ir žmogaus“ (5, p.211).

Galime daryti išvadą, kad prisimindamas pasakotojas neišvengiamai išsiskaido: į prisimenantįjį, į prisimenamąjį, į prisiminimuose kaip kūrybos akte, fikcijoje sugalvotą Aš. Visi šie Aš variantai nėra identiški, tai tarsi savarankiškai egzistuojančios esybės.

Pasakotojo vaizdiniai ir asociacijos laisvai nardo po sapnų, prisiminimų ir tikrovės erdves, nepastebimai kirsdami jų ribas. Sapnai įgyja neigiamą konotaciją, kai juose išnyra ateitis (būtent ateitis, o ne praeitis ar dabartis pasakotojui kelia didžiausią nerimą ir baimę). Robertas snūduriuoja „sapnuodamas kažkokius košmarus iš ateities“ (5, p.33) arba nūgrimzta į „sapnus, kurie pilni nežinomos ateities“ (5, p.44). Su sapnu-košmaru lyginama realybė, kurioje viskas vyksta ne taip, kaip norėtūsi. Pasakotojas šaukiasi Dievo, kad jis padarytų, kad viskas būtų tik susapnuota („Viešpatie, jeigu tu padarytum, jog visa tai tik blogas sapnas, tik košmaras, iš kurio aš tuojau prisikelsiu“), tačiau šis šaukimasis kupinas ironijos, po kuria slepiasi netikėjimas, kad pabusti iš kankinančios realybės įmanoma: „kokią tikėjimo šventyklą tau pastatyčiau savo širdyje, Paryžiaus katedrą iš alaus kamštelių“ (5, p.19).

Prabudimas iš košmariškos realybės negalimas, o prabudimas iš sapno nepadaro tikrovės aiškesnės ir suprantamesnės, neatsako į pagrindinius egzistencijos klausimus: „tiesą sakant, ir dabar negaliu ranką ant Biblijos padėjęs tvirtinti, kad jau esu atsipeikėjęs ir tvirtai žinau, kur aš esu ir kas aš esu“ (5, p.20). Ar visas mūsų pasaulis nėra sapnas, ir kaip atskirti sapną nuo tikrovės, o fantazijas – nuo realių objektų? – klausė filosofas A.Schopenhaueris. Jo teigimu, gyvenimas ir sapnai yra tos pačios knygos lapai (36, p.61), tačiau kartais knygas skaitome nuosekliai, kartais skaitome jau skaitytas vietas. Romano pasakotojas šokinėja iš vieno realybės, sapnų, prisiminimų puslapio į kitą, kiekviename iš jų sutikdamas savo tapatumo atšvaitus, iš kurių sunku spręsti apie savojo Aš visumą. Tokia amorfiška tapatumo samprata susisieja su postmodernizmo filosofijos prielaida, kad „subjekto savivoka ir savižina negalima“ (44, p.120).

Pasakotoją nekart kankina mintis, ar jis kažką sapnuoja, ar pats yra sapnuojamas. Tačiau ir nubudimas yra gan reliatyvi sąvoka. Knygoje keturiskart pasikartoja sakinyš „Kažkas trinktelėjo, ir aš nubudau“. Tris kartus pasakotojas iš tikrųjų nubunda: bažnyčioje, kareivinėse, operacinėje, o suvokdamas kur esąs, bando suprasti ir kas esąs. Ketvirtąsyk autoriui ištarus „Kažkas trinktelė, ir aš nubundu“, pasakotojas nenubunda, o atsiduria Tarpe:

(...) su trenksmu užsivėrė dangaus durys, į kurias kažkas mėgino pabelsti tris kartus, bet, kaip dažniausiai atsitinka nelabai vykusiems žmonėms, truputį pritrūko, galbūt tik trijų sekundžių, visos durys dingo, liko tik tarpas tarp vizijos ir tikrovės, tarp žmogaus ir vyro, tarp dangaus ir sielos kupolo. (5, p.205)

* Regresija čia traktuojama kaip posakis, kurio antroje pusėje tais pačiais (ar panašiais) žodžiais reiškiamą priešingą mintis negu pirmojoje. – Tarptautinių žodžių žodynas, Vilnius, Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p.419.

Tarpas neišvengiamai lieka esminė romano kategorija, o pasakotoją pasitinka kaip būties neišvengiamybė. Žmogaus egzistencijos dramatiškumą filosofas B.Pascalis taip pat nusako buvimo „tarp“ paradoksu: žmogus esąs nei angelas, nei gyvulys, gyvena tarp begalybės ir nebūties (8, p.382).

Apibendrinant decentruoto ir fragmentiško Aš sklaidą romane „Trys sekundės dangaus“, galime teigti, kad Parulskis konstruoja nevientisą, dispersišką romano kompoziciją, kuri koreliuoja su pasakotojo asmenybės struktūra. Autorius kaitalioja praeities ir dabarties, sapnų, tikrovės ir prisiminimų rakursus ne tik naratyvo sekoje, bet supainioja skirtingų laikų, fantazijos ir realybės dimensijas ir pasakotojo sąmonėje. Šios dimensijos įgauna postmodernizmui būdingą visa ko reliatyvumo matmenį, tuo pabrėždamos ir pasakotojo tapatumo daugialypiškumą, neužbaigtumą, atvirumą tapatumo variacijų begalybei. Parulskis nesiekia pasakotojo tapatumui suteikti aiškią ir vientisą formą bei turinį, bet palieka prieštarinę, fragmentišką tapatybės vaizdą.

Tautinis tapatumas atribotas nuo bet kokių patriotizmo apraiškų, tautiniai skirtumai aptariami pabrėžiant tik neigatyvius aspektus. Susidaro išpūdis, kad tai deformuotas, iškreiptas tapatumas, kuriam nereikalingi jokie religiniai, tautiniai idealai kaip atramos taškai savajam tapatumui. Romane kuriamos kartos tikslas – atsisakyti bet kokių idealų, stabų, klišių, neturėti jokios filosofijos. C.Kitzinger manymu, klausimas „kas aš esu“ bei tikrojo savęs, skirtingo nuo socialinių vaidmenų, ieškojimas, tikrasis pažinimas, visiškas vidinio Aš aktualizavimas ir neautentiškumo atsikratymas kyla iš individualumo ir bendruomenės dichotomijos (25, p.223). Knygoje „Trys sekundės dangaus“ kolektyvinis visos kartos tapatumas neretai paslepia individualųjį pasakotojo Aš arba – kartos

bruožai yra tam tikras turinys, su kuriuo siekiama susitapatinti nerandant savojo vidinio turinio.

Nors Parulskis nekart įrodinėjo, kad tai ne realiai egzistuojanti karta, ne jo karta, tik tai kartos mitas, bet šis mitas panėšėja į antiutopiją, kuri gali išsipildyti. Globalizacijos veiksniai pripildo mūsų identiteto sampratą naujomis tendencijomis. „Identifikacijos klausimas niekada nėra iš anksto duoto identiteto patvirtinimas, niekada savęs užbaigtumo pranašystė“ (12, p.45), nes tapatumas ypatingai atviras kismui, nuolat reikalauja savirefleksijos.

IŠVADOS

1. Žvilgsnis į skirtingas tapatumo apibrėžtis padėjo išgvildinti šiam darbui aktualiausius tapatumo sampratos aspektus. Tapatumas yra individo tapsmo procesas, nuolatinė asmenybės kitimo trajektorija, nukreipta į savirefleksiją ir reflektyvų santykį su pasauliu. Dvigubas tapatumo kontekstualumas (buvimas kontekstu ir neatskiriamumas nuo konteksto) – kartinė sąlyga, leidusi Parulskio kūryboje tapatumo problematiką išplėtoti per vyraujančių temų paradigmą. Postmoderniojo tapatumo esmė – subjekto dispersija (fragmentiškumas, decentracija, neapibrėžtumas ir amorfiškumas).

2. Parulskio kūrybos dominantė – buvimas „Tarp“ – virsta koordinatėmis, padedančiomis nustatyti tapatumo problemos raišką ir savitumą. Per binarinių opozicijų (vertikalė – horizontalė) koegzistavimą ar konfliktą autorius kuria tapatumo konfigūracijas. Subjekto tapsmas vyksta Tarpe: gravituojant nuo vieno poliaus prie kito. Parulskio poezijoje ir eseistikoje subjektas kuriamas ne kaip integrali, harmoninga visuma, bet kaip savo nevientisumą reflektuojanti sąmonė.

3. „Tarpo filosofijos“ samprata apjungia daugiaprasmių Tarpo izotopijų įvairovę, kuri padėjo išryškinti parulskiškojo

asmens tapatumo komponentus. Tarpas kaip *vakuumas* atskleidžia dvi tapatumo galimybes: vakuumas kaip kūrybinio proceso erdvė inspiruoja autentiškumą ir kūrybinę saviraišką. Tarpas kaip „egzistencinis vakuumas“ atveria radikalius potyrius, perteikiančius momentinį tapatumo kontūrų išnykimą. *Tuštumos* ir *tuščiaaviduriškumo* būsenos leidžia kalbėti apie visaverčio ir harmoningo savivaizdžio neradimą arba subjekto tapsmo konfliktiškumą.

4. Romane „Trys sekundės dangaus“ J.Kristevos objekto teorija padėjo išryškinti tapatumo deformacijos būdus:

tapatumo „sterilizaciją“ ir statiškumą. Deformuoto tapatumo refleksija veikia kaip istorinės atminties savigyda, bjaurumo estetikos dominavimas traktuotinas kaip maištas prieš objektą: objektu atsi-kratoma jį išsakant.

Antra, kolizija tarp dabarties ir prisiminių bei pasakotojo blaškymasis tarp sapno ir tikrovės atskleidė postmodernistinio „aš“ variacijas. Pasakotojo tapatumą nusako postmodernistinei sąmonei būdinga ironiška savistaba, savęs kaip vieningos visumos nesuvokimas, nestabilumas. Toks postmodernistinis savivaizdis yra tradiciškai suprantamo tapatumo erozija.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. *Parulskis S.* Iš ilgesio visa tai. Vilnius, Vaga, 1990.
2. *Parulskis S.* Marmurinis šuo. Vilnius, Baltos lankos, 2004.
3. *Parulskis S.* Nuogi drabužiai. Vilnius, Baltos lankos, 2002.
4. *Parulskis S.* 50 eilėraščių / Atrinko A.Marčėnas. Vilnius, Baltos lankos, 1999.
5. *Parulskis S.* Trys sekundės dangaus. Vilnius, Baltos lankos, 2002.
6. *Ališanka E.* Poetas kaip mediumas // Šiaurės Atėnai. 1999. Nr.24.
7. *Andrijauskas A.* Civilizacijos teorijos metamorfozės ir komparatyvizmo idėjų sklaida // Kultūra ir civilizacija: Straipsnių rinkinys. Vilnius, Gervelė, 1999.
8. *Baranova J.* Etika: filosofija kaip praktika. Vilnius, Tyto alba, 2002.
9. *Baranova J.* Richardas Rorty: aš – tai mano metaforos // Metai. 2003. Nr.1.
10. *Bauman Z.* Globalizacija: pasekmės žmogui / Iš anglų k. vertė V.Rubavičius. Vilnius, Strofa, 2002.
11. Bendravimo psichologija / Sudarė J.Almonaitienė, D.Antininė ir kt. Kaunas, Technologija, 2003.
12. *Bhabha H.K.* The location of culture. London and New York, Routledge, 1994.
13. *Bishop C.* Seksas ir dvasia: ekstazė, ritualai ir tabu / Iš anglų k. vertė D.Žalytė. Vilnius, Alma littera, 2000.
14. *Camus A.* Sizifo mitas / Iš prancūzų k. vertė V.Tauragienė. Vilnius, Baltos lankos, 1997.
15. *Dubinskaitė R.* Mirtis, reikalaujanti viešumo // Vieši gyvenimai, intymios erdvės: kūnas, viešumas, fantazija šiuolaikinėje Lietuvoje / Sudarė A.Tereškinas. Vilnius, Baltos lankos, 2002.
16. *Eliade M.* Šventenybė ir pasaulietiškumas / Iš prancūzų k. vertė P.Račius. Vilnius, Mintis, 1997.
17. *Foucault M.* Seksualumo istorija / Iš prancūzų k. vertė N.Kašėlionienė, R.Padalevičiūtė. Vilnius, Vaga, 1999.
18. *Gergen K.J.* The saturated self. New York, Basic Books, 1991.
19. *Giddens A.* Modernybė ir asmens tapatumas: asmuo ir visuomenė vėlyvosios modernybės amžiuje / Iš anglų k. vertė A.Radžvilas. Vilnius, Pradai, 2000.
20. *Gombrowicz W.* Dienoraštis / Iš lenkų k. vertė I.Aleksaitė. Vilnius, Vyturys, 1998, T.2.
21. *Jameson F.* Postmodernizmas ir vartotojų visuomenė // Miestelėnai. 1995.
22. *Jonušys L.* Bjaurastis su estetika // Metai. 2003. Nr.3.
23. *Karpov L.* Filosofijos specifika: parafizika, fizika ir metafizika // Logos. 2003. Nr.35.
24. *Katkuvienė J.* Diagnozė: tarpas // Kultūros barai. 2003. Nr.4.
25. *Kitzinger C.* The individuated self concept. Surrey University Press, 1992.
26. *Kott J.* Narvelis ieško paukščio // Krantai. 1989. Nr.7.
27. *Kristeva J.* Maišto prasmė ir beprasmybė. Psichoanalizės galios ir ribos I / Iš prancūzų k. vertė G.Baužytė-Čepinskienė. Vilnius, Charibdė, 2003.

28. *Kristeva J.* Powers of Horror: an Essay on Abjection [interaktyvus]. College of Humanities and Social Sciences. [žiūrėta 2004 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://social.chass.ncsu.edu/wyrich/debclass/krist.htm>>.
29. *Kubilius V.* Tautinė literatūra globalizacijos amžiuje: Straipsnių rinkinys. Kaunas, Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2003.
30. *Legkauskas V.* Tapatumas ir savimonė: jungtis tarp psichologijos ir sociologijos // Sociologija. Mintis ir veiksmai. 2000. Nr. 3-4.
31. Literatūra nusipelnė gyventi geriau. 2003-ųjų metų knygos // Metai. 2004. Nr.4.
32. *Lytard J.F.* Postmodernus būvis: Šiuolaikinį žinojimą aptariant / Iš prancūzų k. vertė M. Daškus. Vilnius, Baltos lankos, 1993.
33. *Pentony S.* How Kristeva's theory of abjection works in relation to the fairy tale and post colonial novel: *Angela Carter's The Bloody Chamber*, and *Keri Hulme's The Bone People* [interaktyvus]. University of Otago, New Zealand [žiūrėta 2004 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.otago.ac.nz/DeepSouth/vol2no3/pentony/html>>.
34. *Radžvilas V.* Lietuvos tapatumas pokomunistinės tautinės sąmonės epochoje // Kultūros barai. 1998. Nr.2.
35. *Rubavičius V.* Postmodernusis diskursas: filosofinė hermeneutika, rekonstrukcija, menas. Vilnius, Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2003.
36. *Schopenhauer A.* Pasaulis kaip valia ir vaizdinys / Iš vokiečių k. vertė ir įvadą parašė A. Šliogeris. Vilnius, Pradai, 1995.
37. *Steiner G.* Tikrosios esatys / Iš anglų k. vertė L. Jonušys. Vilnius, Aidai, 1998.
38. *Sverdiolas A.* Steigtis ir sauga. Kultūros filosofijos etiudai. Vilnius, Baltos lankos, 1996.
39. *Šatkauskienė N.* Ne atpažinimo džiaugsmui, o suvokimo malonumui. Postmodernumo ženklai dramoje // Darbai ir Dienos. 2003. T.33.
40. *Šidlauskas M.* Medžiaga kanono bylai (keletas teorinių svarstymų su praktiniais pastebėjimais) // Kanonai lietuvių literatūroje: Straipsnių rinkinys. Šiaulių universiteto leidykla, 2001.
41. *Taylor Ch.* Autentiškumo etika / Iš anglų k. vertė A. Jokubaitis. Vilnius, Aidai, 1996.
42. *Texts of identity / J. Shotter, K.J. Gergen.* London, Sage, 1989.
43. *Vasinauskaitė R.* Pjaunu šaka, ant kurios pats sėdžiu (interviu su S. Parulskiu) // 7 meno dienos. 2002. Kovo 1.
44. *Žukauskaitė A.* „Pamatinės“ postmoderno „kategorijos“ // Naujasis Židinys. 1997. Nr.3-4.

Vita TAMOLIŪNAITĖ

BETWEEN CYNICISM AND LONGING

The Paradoxes of Sigitas Parulskis

A b s t r a c t

The present article examines expressions of identity issues in the works of Sigitas Parulskis. The uniqueness of Parulskis' works and their links to historical and philosophical discourses are elaborated upon. The analysis of identity definitions used by the disciplines of psychology, sociology, and philosophy, and identity transformations within the context of postmodernity revealed the problematic nature of the identity concept itself. In this article the following important aspects of identity are examined:

Double contextuality of identity (being a context and inseparability from the context) allows to study identity issues from the perspective of the topics dominating the works of Parulskis.

The works of Parulskis reflect fragmented, de-centered, and amorphous nature of the postmodern identity.

The dominant of Parulskis works is being "in between". It defines contours of the identity crisis in terms of tensions between verticality and horizontality. It is important to analyze not only the

polarities between which Parulskis' subject, but also the gap itself as a changing space of identity. Aspects of the "gap" philosophy (the "gap" as an existential vacuum, a void and a hollowness), reveal various variations of identity.

We examine two aspects of the identity issues found in the novel "Trys sekundės dangaus" ("Three Seconds of Heaven"):

J. Kristeva's Abject Theory exposes deformation of the narrator's identity ("sterilized" and "static" forms of identity).

Variations in the postmodern "self" are best illustrated by the narrator being torn between the present and the memories, and between the dreams and the reality. This is an expression of the multiple, split, and fragmented identity. Dispersed composition of the novel correlates with a lack of wholeness in the structure of the narrator's personality.

While a number of different constructions of identity are found in the works of Sigitas Parulskis, the postmodern identity is dominant among them.